

Luotu 5.4.2023

Käsitelty: Kaupungin laajennettu johtoryhmä 5.4.2023

Käsitelty: Opetus- ja kasvatuslautakunta 27.4.2023, 26§

Käsitelty: Kaupunginhallitus 8.5.2023, 105§

Hyväksytty: Kaupunginvaltuusto 15.5.2023, 20§

Päivitetty: luku 4.2 Toimenpiteet 18.4.2024, Kaupunginvaltuusto 15.4.2024, § 7

Päivitetty 16.5.2025: luku 4.2, Toimenpiteet, luku 5. Raportointi ja seuranta, Kaupunginvaltuusto 5.5.2025, § 25

Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma 2023-2028

Ohjelmaan sisäankirjoitettuna myös

Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2021-2025 (L612/2021 6§)

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma (L523/2015)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (L417/2007 12§)

Vanhuspoliittinen ohjelma (L980/2012 5§)

Vammaispoliittinen ohjelma (L380/1987 7§, 12§)

Sisällys

1. Hyvinvoinnin edistämisen lähtökohdat	4
1.1 Hyvinvoinnin edistämistä normittava lainsäädäntö ja HYTE-kokonaisuus	6
2. Yhteys kaupunkistrategiaan	7
3. Kaupunkilaisten hyvinvoinnin nykytila	9
3.1 Lasten ja nuorten hyvinvointi.....	10
3.2 Työikäisten hyvinvointi.....	13
3.3 Ikääntyvien hyvinvointi	14
3.4 Vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja muiden erityisryhmien hyvinvointi	15
3.5 Päihde- ja (raha)pelihaittojen ehkäisy eri ikäryhmissä	15
4. Ohjelman painopistealueet, tavoitteet, toimenpiteet ja indikaattorit	18
4.1 Hyvinvoinnin edistämistyön tavoitteet ja niiden mittarit vuosille 2023-2025	19
4.2 Toimenpiteet, vastuutahot ja aikataulu	24
5. Raportointi ja seuranta.....	29
Lähteet	31
Liite 1: Indikaattorilista.....	34

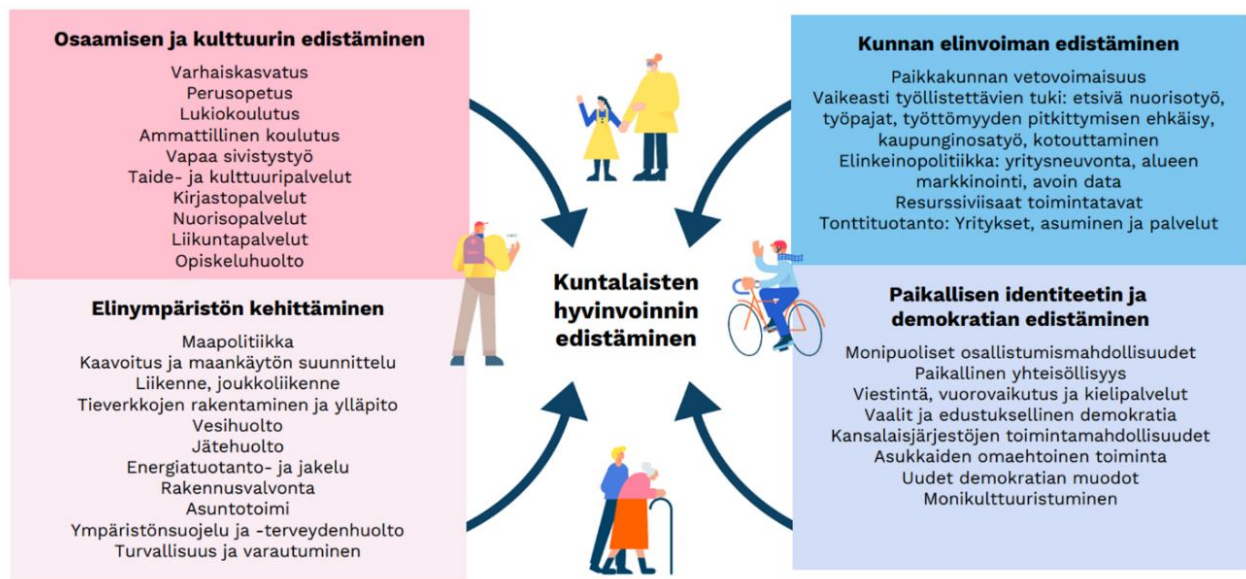
ASIAKIRJAN LAADINTAAN OSALLISTUNEET TAHOT JA PROSESSIN AIKATAULU

Muutos pvm	Mitä muutettu/tehty	Muutoksen tekijät(t)
17.10.2022	Asiakirjan ensimmäinen versio	Taina Laitinen
18.10.2022	Luonnos kommenttikierrokselle HYRYn. Muutoksia kulttuuria koskevaan tekstiosaan.	Taina Laitinen, Heidi Kurtti
20.-25.10.2022	Muutoksia yhdistysyhteistyötä ja ohjelman raportointia koskevaan tekstiosaan	Taina Laitinen, Jukka-Pekka Pohjolainen, Ville Härtsiä
26.-27.10.2022	Muutoksia lasten ja nuorten osion tekstiosaan, johdantoon sekä taulukkoon, kommentointi	Taina Laitinen, Petri Oinonen, Aleksi Heikkilä, Carita Kosonen
28.10.2022	Muutoksia tekstiosaan	Taina Laitinen, Ville Härtsiä
31.10.2022	Muutoksia tekstiosaan, lisätty kuvia	Äänekosken nuorisovaltuusto
1.11.2022	Muutoksia tekstiosaan	Taina Laitinen
2.11.2022	Luonnoksen ja valmistelutyön esittely JoRy:ssä	Ville Härtsiä, Taina Laitinen
3.11.2022	Luonnoksen käsittely & lausunnot	Vammaisneuvosto & vanhusneuvosto
4.,8. & 14.11.2022	Muutoksia kotouttamistekstiin, lukuun 4 sekä taulukkoon	Taina Laitinen
5.1.2023	Tekstilisäyksiä aiemmista erillisohjelmista	Taina Laitinen
9.1.2023	Tavoitteita taulukko-osaan	Nuorisovaltuusto
17.1.2023	Lisäyksiä taulukko-osaan	Lukion opiskelijakunnan hallitus
17.1.2023	Lisäyksiä taulukko-osaan	Vanhusneuvosto
19.1.2023	Lisäyksiä taulukko-osaan	SYK oppilaskunnan hallitus + tukioppilaat (3 pajaa)
19.1.2023	Nykytila ja painopisteet kylien näkökulmasta	Kyläparlamentti
20.1.2023	Oikolukua, tekstin päivitystä tilastolukujen osalta	Taina Laitinen
23.1.2023	Nykytilan, painopisteiden ja tavoitteiden täydennystä	Koiviston koulun oppilaskunnan hallitus + varhaiskasvatuksen erityisopettajat
25.1.2023	Nykytilan, painopisteiden ja tavoitteiden täydennystä	Konginkankaan koulun oppilaskunnan hallitus + nuorisotila Vaparin nuoriso
26.1.2023	Lisäyksiä taulukko-osaan	Vammaisneuvosto
26.1.2023	Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset yhdistysten näkökulmasta	Kulttuuri-, liikunta-, kylä-, potilas- ja eläkkeensaajayhdistysten toimijoita
27.1.2023	Lisäyksiä lapsia ja nuoria koskevaan nykytilakuvaukseen	Honkolan ja Hietaman koulujen oppilaskunnan hallitukset
31.1.2023	Toimenpide-ehdotuksia ja täydennyksiä nykytilakuvaukseen (lapset ja nuoret)	Suolahden nuorisotilojen nuoriso
1.2.2023	Nykytilan, painopisteiden ja tavoitteiden täydennystä	Sumiaisten koulun oppilaskuntalaisia + nuorisotila Sumpun nuoriso
2.2.2023	Nykytilaa koskevan tekstin vahvistusta + toimenpide-ehdotuksien läpikäyntiä	KYK oppilaskunnan hallitus + tukioppilaat (2 pajaa)
7.2.2023	Nykytilan ja toimenpide-ehdotusten täydennystä	Nuorisokeskus Spotin nuoriso
3.-13.2.2023	Työpajoissa tuotetun sisällön luokittelu sekä HYTE- ja vähimmäistietosisällön mukaisten indikaattoreiden sovittaminen tavoitteisiin. Muutoksia leipätekstiin.	Taina Laitinen
20.-21.2.2023	Muutoksia tekstiosaan oikolukukierrokselta saatujen kommenttien pohjalta	Taina Laitinen (kommentit: Anna-Riitta Pentinpuro, Jukka-Pekka Pohjolainen, Hanna Ahonen)
22.2.2023	Toimenpidetaulukon (taulukko 2) tarkennukset ja vastuutahot painopisteen 1 osalta	Hyvinvoinnin edistämishojelman valmisteluryhmä + HYTE-työryhmä
23.2.2023	Täydennyksiä tekstiosaan ja tavoitteisiin	Vanhusneuvosto
27.2.-6.3.2023	Muutoksia tekstiin toimialakohtaisten vuoropuhelujen pohjalta	Aleksi Heikkilä, Sari Åkerlund, Jukka-Pekka Pohjolainen, Tapani Hämäläinen, Taina Laitinen
10.3.2023	Toimenpidetaulukon (taulukko 2) tarkennukset ja vastuutahot painopisteiden 2 ja 3 osalta	Hyvinvoinnin edistämishojelman valmisteluryhmä + HYTE-työryhmä
13.3.-2.4.2023	Luonnos kommentoitavana otakantaa.fi-palvelussa	Luonnosta kommentoitiin palvelun kautta kolmesti ja sähköpostitse (kaupungin omat työntekijät) kahdesti.
3.4.2023	Muutoksia toimenpiteisiin ja leipätekstiin	Taina Laitinen, Jukka-Pekka Pohjolainen

1. Hyvinvoinnin edistämisen lähtökohdat

[Kuntalaki \(419/2015 1§\)](#) velvoittaa kuntia edistämään asukkaidensa hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämistehtävä on laaja ja se edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä eri toimialojen kesken. Se on myös kuntayhteisöllinen asia, jolloin kunnan kumppaneita ovat vapaaehtoiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja seurakunnat. Kuntalaiset itse huolehtivat omasta ja lähiyhteisönsä hyvinvoinnista ja terveydestä voimavarojensa puitteissa niin pitkään kuin mahdollista. (Majoinen & Antila 2017.) On myös huomattava, että hyvinvointi on yksilöllisen hyvinvoinnin lisäksi myös yhteisöjen hyvinvointia ([Hakamäki ym. 2022](#)). Kunnissa tehtävää hyvinvointityötä normittavat kansallisen lainsäädännön lisäksi myös valtakunnalliset strategiat (mm. [kansallinen lapsistrategia](#)) sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja -periaatteet ([lapset, vammaiset, ikääntyneet](#)), jotka ovat olleet tämänkin asiakirjan taustalla vaikuttavia viitekehyksiä.

Vuoden 2023 alusta lukien kunnille kuuluu hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä kokonaisuuksia, jotka [Kuntaliitto](#) on koonnut seuraavaan kuvaan (kuva 1).

Kuva 1: Kunnan vastuut kuntalaisten hyvinvoinnin edistämässä (Kuntaliitto 2022)

Äänekoskella on tehty vuonna 2022 laaja strategisten toimeenpano-ohjelmien päivitys, jonka tuloksena voidaan todeta, että kaikki yllä olevan kuvan osa-alueet ovat Äänekoskella suunnitelmallisten toimenpiteiden ja kehittämisen piirissä: osaamisen ja kulttuurin edistämisen osa-alueeseen kuuluvat [opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelma](#) ja [kulttuuri- ja liikuntaohjelma](#), kunnan elinvoiman edistämiseen kytkeytyvät [elinkeino- ja kilpailukykyohjelman](#) ja [kotouttamisohjelman](#) lisäksi jo edelläkin mainittu opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelma sekä kaupunkirakenneohjelma ja [työllisyysohjelma](#). Elinvoiman edistämisen lisäksi erityisesti elinympäristön kehittämiseen kuuluvassa [kaupunkirakenneohjelmassa](#) on nostettu omaksi kärkitavoitteekseen (tavoite 3) kaupunkikuvan kehittäminen osana kaupunkilaisten henkisen hyvinvoinnin tukea. Paikallisen identiteetin ja demokratian edistämistä on kuvattu osana kaikkia edellä mainittuja toimenpideohjelmia, mikä on osoitus kuntatoimijoiden ja luottamuselinten ymmärryksestä,

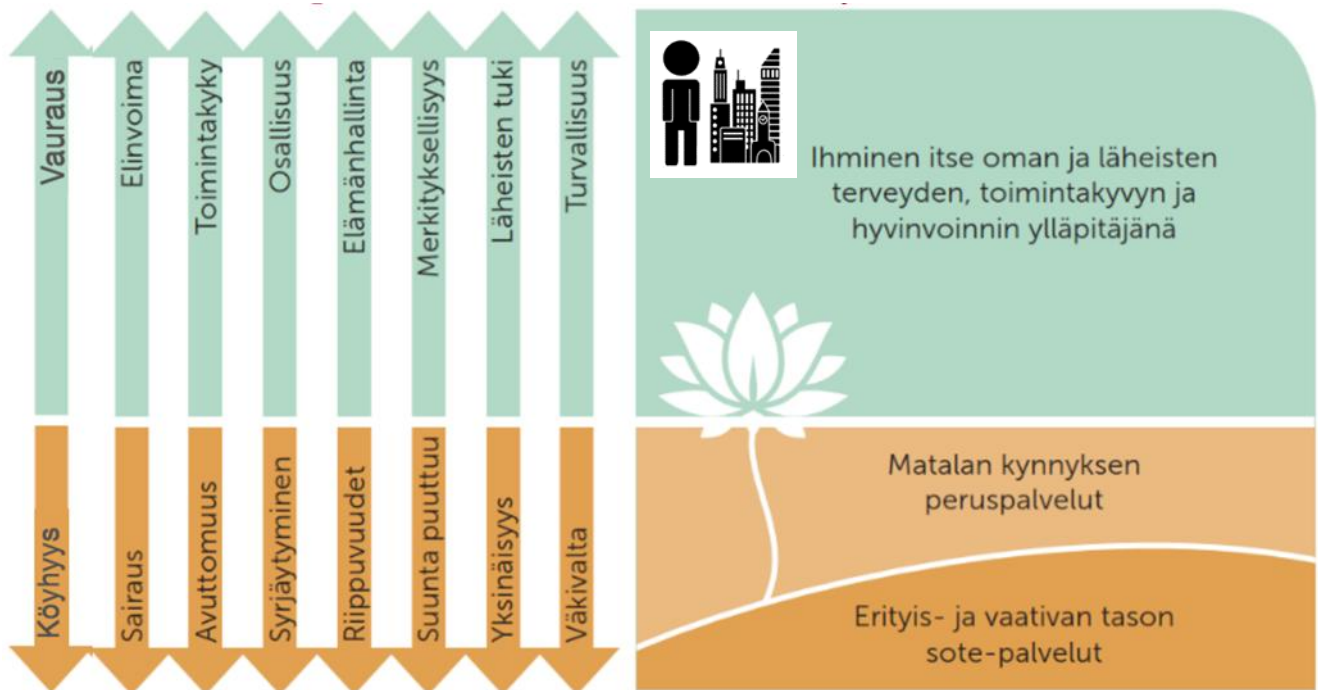
että osallisuus, paikallinen me-henki ja lähidemokratia ovat kaikkien toimialojen yhteisiä asioita. Nyt käsillä olevan hyvinvoinnin edistämisen ohjelman tärkein tehtävä onkin pyrkiä kokoamaan yhteen asiakirjaan kaikki se, mitä Äänekoskella jo hyvinvoinnin edistämisen hyväksi tehdään.

Äänekosken kaupunginhallitus on päättänyt (KH 25.4.2022 § 119) vähentää kaupungin eri toimialoilla laadittavien toimenpideohjelmien määrää. Päätöksen mukaan kaupungissa laaditaan kuluvalle strategiakaudella (2022-2028) aiempaa laajempia toimenpideohjeita, joissa huomioidaan myös toimintansa 1.1.2023 aloittaneet hyvinvointialueet. Tämä hyvinvoinnin edistämisen ohjelma on laadittu em. päätöksen mukaisesti eri toimialoja poikkileikkaavaksi ohjelmaksi, jonka tulisi ”sisältää myös kaupungin kotouttamisohjelman, ikääntymispoliittisen ohjelman, vammaispoliittisen ohjelman sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman” (KH 25.4.2022 § 119). Kotouttamisohjelma on kuitenkin aikataulusyistä päivitetty omana kokonaisuutenaan vuodenvaihteessa 2022-2023, joten kh:n päätöksestä poiketen ko. asiakirjaa ei ole sulautettu hyvinvoinnin edistämisen ohjelmaan. Sen sijaan siihen on viitattu tässä asiakirjassa tarkoituksenmukaisissa asiayhteyksissä, jotta maahanmuuttajienkin hyvinvointi pysyisi omana näkökulmanaan hyvinvointityössä mukana. Asiakirjan laadinnassa on käytetty väljänä viitekehyksenä kaupunkistrategian lisäksi [eri toimialojen toimenpideohjeita](#), kaupunginhallituksen päätöksessä mainittujen erillishojelmien aiempia versioita sekä Äänekosken kaupungin ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaluonnosta vuodelta 2020 ([L523/2015 5§](#)).

Väestön nykytilaa on kuvattu [vv. 2017-2021 valtuustokauden laajan hyvinvointikertomuksen](#) sekä vuoden [2022 vuosittaisen raportin](#) (sotkanet-tilastointikaattorit) pohjalta. Lisäksi on hyödynnetty nuorten tilaselvitystä sekä yhtenäiskouluilla teetettyjä Mitä kuuluu?-kyselyjä vuodelta 2022. Ohjelmatyöhön on laajasti osallistettu kuntalaisia jalkautumalla vaikuttamistoimielimiin ja järjestämällä hyvinvointityöpajat vaikuttamistoimielimien (6 pajaa) lisäksi kaikissa Äänekosken perusopetuksen yksiköissä (10 pajaa), lukiossa (1 paja) sekä nuorisotiloilla (4 pajaa). Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat tuoneet mukaan alle kouluikäisten hyvinvointiin liittyviä näkökulmia ja järjestöväkeä on tavattu kyläparlamentissa sekä yhdistystoimijoiden omassa keskustelutyöpajassa tammikuussa 2023. Luvut 3 ja 4 ovat siten muodostuneet laajan tilastollisen sekä kuntalaisten kokemuksiin perustuvan laadullisen aineiston yhdistelmänä.

Hyvinvoinnin edistämisen ohjelman tavoitteiden asettamisessa ja ohjelman väliarviointiaikataulua luotaessa on huomioitu hyvinvointialueiden myötä muutosta elävä palvelurakenne, joka edellyttää myös totuttujen toimintamallien tarkastelua ja uusia yhteistyön rakenteiden luomista. Ohjelmaa kirjoitettaessa (tammikuussa 2023) elämme tilanteessa, jossa Keski-Suomen hyvinvointialueen ja Äänekosken kaupungin välinen yhdyspintatyö on vasta käynnistymässä ja monet yhteistyön vastinparit ovat vielä löytymättä. Asukkaiden arjessa on jo nähtävissä muutoksia – hallittavissa olevia sellaisia - joihin tulee voida reagoida ilman tarpeettomia hidasteita. Tässä tilanteessa onkin tarkoituksenmukaista huolehtia, että käytettävissä olevia resursseja kyetään käyttämään joustavasti eikä niitä kiinnitetä kaiken kattavasti tässä ohjelmassa listattuihin toimenpiteisiin koko strategiakaudeksi.

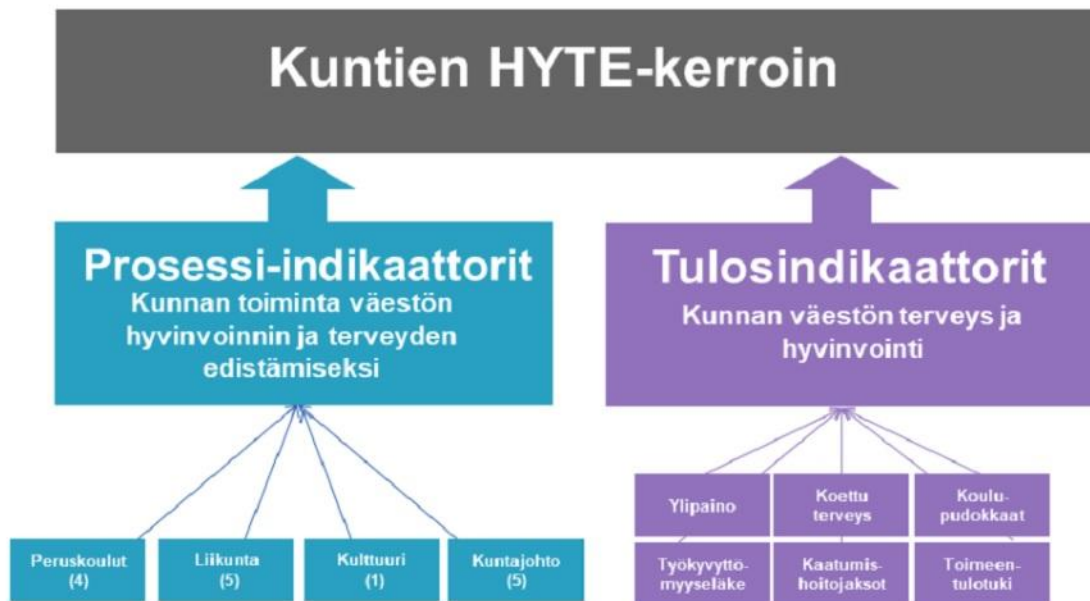
[Keski-Suomen hyvinvoinnin osaamiskeskittymä](#) (KEHO) on kuvannut hyvinvointityön jakautumista kuntien ja hyvinvointialueiden välillä seuraavan kuvan (kuva 2) avulla. Karkeasti ajateltuna vihreä alue on sitä, jonka tukemisesta ja ylläpitämisestä kunnat vastaavat. Alaosa (oranssi) kuvaa korjaavia, raskaita ja pitkäkestoisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Väliin jää yhteistyövyöhyke, jota kunnat ja hyvinvointialueet toteuttavat yhdessä.

Kuva 2: Hyvinvoinnin osa-alueet ja niiden ylläpitäminen (mukaillen KEHO 2022, kts. myös [McCrea](#) ym. 2015)

1.1 Hyvinvoinnin edistämistä normittava lainsäädäntö ja HYTE-kokonaisuus

Kuntien velvoitteista kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi säädetään [kuntalain 1§](#):n lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ([612/2021](#)) 6§:ssä. Myös lastensuojelulaki ([417/2007 11-12§](#)) velvoittaa kuntia järjestämään ehkäisevän lastensuojelun sen laajuksena kuin tarve edellyttää sekä laatimaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Ehkäisevänä lastensuojeluna voidaan pitää esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen palveluita sekä lapsiperheiden hyvinvointia edistäviä työllisyys- ja asumispalveluita. Lainsäädäntö (kts. kansilehti) asettaa kunnille velvoitteita myös muita väestöryhmiä koskevien suunnitelmien laadinnan ja kuntalaisten hyvinvoinnin raportoinnin suhteen. Laaditut asiakirjat puolestaan vaikuttavat suoraan kaupungin talouteen [HYTE-kertoimien](#) mukaisesti. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustin on kirjattu lakiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta otsikolla ”hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa” ([L618/2021 15§](#)). HYTE-kertoimen laskennassa käytettävät indikaattorit on koottu kuvaan 3. Yhteensä indikaattoreita on 21. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Äänekoski saa HYTE-kertoimeen perustuvaa rahoitusta vuoden 2022 HYTE-indikaattoritulosten mukaan 16,1 euroa/asukas, mikä tuottaa kaupungille noin 295 000 euroa valtion rahoitusta. Äänekoskella HYTE-rahoitusta eniten laskevat vuoden 2022 tilanteen perusteella kuvassa 3 vasemmalla näkyvät prosessi-indikaattorit, joten voidaankin sanoa, että kunnan oma toiminta hyvinvoinnin edistämiseksi on avainasemassa myös hyvinvointityöhön saatavilla olevan rahoituksen maksimoimiseksi. Kertoimeen vaikuttavat indikaattorit on upotettu hyvinvoinnin edistämisen ohjelman taulukko-osaan (taulukko 1).

Kuva 3: HYTE-kertoimeen sisältyvät tilastoidikaattorit (21 kpl)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurantaan ja raportointiin on käytettävissä satoja numeerisia, valtakunnallisesti päivittyviä mittareita, joiden avulla hyvinvoinnin tilassa tapahtuvia muutoksia on mahdollista seurata niin kuntakohtaisesti kuin eri alueiden keskistä vertailuakin tehden. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut kuntien käyttöön hyvinvointisuunnitelmaa koskevan [vähimmäistietosisältömittariston](#), jonka on tarkoitus tulla kuntien hyvinvointityötä ohjaavaksi lakisääteiseksi vähimmäistietosisällöksi vuoden 2024 alusta lukien. HYTE-kertoimen mittariston lisäksi myös mainittu vähimmäistietosisältö on upotettu tämän ohjelman taulukko-osassa (taulukko 1) esitettyjen tavoitteiden toteutumisen seurannan mittareiksi. Näin lakisääteisten raporttien laadinta helpottuu, kun eri indikaattorikonaisuuksista tuleva data saadaan suoraan graafisessa muodossa yhteen asiakirjaan.

2. Yhteys kaupunkistrategiaan

Ohjelma toteuttaa Äänekosken kaupunkistrategian Hyvä elämä-osa-alue. Ohjelman vaikuttavuuden arvioinnissa hyödynnetäänkin valtakunnallisten indikaattoreiden lisäksi kyseiseen osa-alueeseen liittyvää ilmiö-mittaristoa.

Kaupungin vahvuudet hyvinvointityössä:

- Uusi kaupunkistrategia ([Äänekoski-ilmiö](#)) mahdollistaa toimialarajat ylittävän, kuntalaisten omaehtoisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja vahvistamiseen tähtäävän työn toteuttamisen.

- Päivittäin päivittyvä [ilmiömittaristo](#) antaa kuukausittain päivittyvän tilannekuvan äänekoskelaisten hyvinvoinnista ja helpottaa kuntalaisten omaehtoista osallistumista hyvinvoinnin edistämistyöhön ([kuukauden kysymykset](#)). Se muodostaa siten helposti seurattavan hyvinvointi-indeksin, jonka avulla voidaan asettaa hyvinvoinnille myös pitkän aikavälin numeerinen tavoite.
- Kaupungin koko luo erinomaiset puitteet yhteisöllisyyden rakentamiselle ja vahvistamiselle: Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on sujuvaa, toimijat tuntevat toisensa ja tietävät, keneen ottaa yhteyttä.

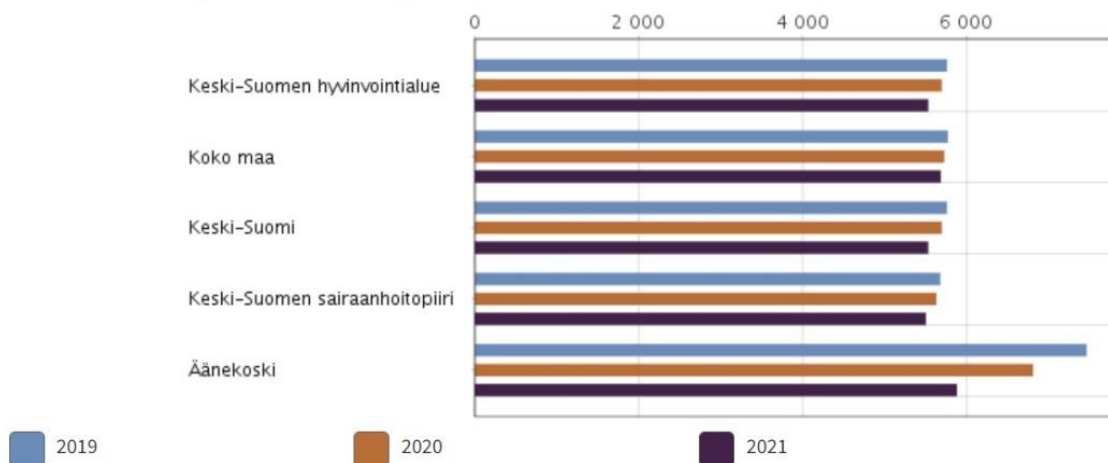
Hyvinvointia haastavia ilmiöitä

Äänekosken väestö on polarisoitunutta: on niitä, joilla asiat ovat hyvin ja taas toisessa ääripäässä on niitä, joiden kohdalla ongelmat ja haasteet tuntuvat kasautuvan ja jotka tarvitsevat paljon palveluita. Hyvinvoinnin edistäminen edellyttää eri toimintojen ja päätöksentekoprosessien yhteensovittamista, tehokasta koordinoitua ja allokointia erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien tukemiseksi ja lakisääteisten vaikuttamiselinten (nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto, vanhusneuvosto) kuulemisjärjestelmän hyödyntämiseksi. Kuntapolitiikassa tehtävien päätösten vaikutuksia kuntalaisten (etenkin lasten ja nuorten) hyvinvointiin tulisi arvioida ennakkoon nykyistä järjestelmällisemmin kuntalaiset osallistaen. Pelkän kuulemisen sijaan tulisi päästä myös aitoon yhteistoimintaan niin mainittujen neuvostojen kuin muidenkin sidosryhmien ja kuntalaisten kesken. Tämä on erityisen tärkeää nykyisessä tilanteessa, kun iso osa erityisryhmille suunnatuista täydentävistä palveluista on siirtynyt hyvinvointialueiden hoidettavaksi ja ns. väliinputoamisen riski on tavallista suurempi. Äänekoskella erilaiset päihteidenkäyttöön liittyvät haitat ovat näkyneet tilastoissa (kts. [Äänekosken kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2017-2021](#)), minkä vuoksi ehkäisevää päihdetyötä on tehtävä jatkossa niin ikään koordinoitusti sekä toimialarajat ja eri väestöryhmät läpileikkaavasti mm. luomalla yhteisiä käytäntöjä ja koulutusta päihteidenkäytön sekä rahapelaamisen tunnistamiseen, kohtaamiseen ja jatkotyöstämiseen kaikissa niissä toimintayksiköissä, joissa kaupungin työntekijät kohtaavat kuntalaisia.

3. Kaupunkilaisten hyvinvoinnin nykytila

Kuntalaisten hyvinvointi lähti viimeksi päättyneen valtuustokauden alussa (v. 2017) monilta osin kohenemaan (kts. mm. [Parikka ym. 2021](#) & [THL 2022b, Tilastokeskus 2022](#); tarkemmin [laaja hyvinvointikertomus](#) / Äänekoski). Kevättalvella 2020 alkaneella Covid-19-pandemialla oli kuitenkin heikentävä vaikutus kuntalaisten hyvinvointiin, mikä on huomioitava nykytilaa arvioitaessa. Hyvinvointivajetta on syntynyt erityisesti sosiaalisten kontaktien rajoitustoimenpiteistä johtuen ([Hiilamo 2021](#)). Pitkällä aikavälillä on joillakin elämänalueilla tapahtunut pandemiasta huolimatta myös hyvinvoinnin parantumista, sillä esimerkiksi ennen aikaisten kuolemien vuoksi menetettyjä elinvuosia kuvaava [PYLL-indeksi](#) on Äänekoskella laskenut kolmessa vuodessa valtakunnan keskiarvotasolle (kuva 4, v. 2022 luvut ei vielä saatavilla/tieto 2.3.2023).

Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0 - 80 vuotta / 100 000 asukasta info ind. 3138

Kuva 4: Ennen aikaisten kuolemien vuoksi menetetyt elinvuodet

Luvussa 3 kuvataan hyvinvoinnin nykytila väestöryhmittäin. Tuoreen tutkimustiedon mukaan työikäisten hyvinvointi on kaupungille myös merkittävä elinvoima- ja vetovoimatekijä, joka vahvistaa alueellista ja yhteiskunnallista hyvinvointia ([Hakamäki ym. 2022](#)). Äänekoskella valtuustokausittain toteutettava imago-kysely on antanut viitteitä, että mielikuva Äänekoskesta asuinkuntana on muuttunut aiempaa positiivisemmaksi. On huomattava, että kaikissa ikäryhmissä on myös kotoutujia, pitkäaikaissairaita, vammaispalvelujen piiriin kuuluvia sekä muita erityistä tukea tarvitsevia, joiden hyvinvoinnin perusta niin ikään muodostuu koko väestölle kohdennettujen palvelujen varaan. Heidän kohdallaan palveluvalikko siis ainoastaan täydentyy erityislainsäädännön nojalla. Ehkäisevä päihdetyö läpäisee niin ikään kaikki väestöryhmät, joskin päihteiden käyttöä koskevaa tilastotietoa kerätään valtakunnallisesti eniten joka toinen vuosi toteutettavan kouluterveyskyselyn yhteydessä. Asiakirjan kokonaisuuden hahmottamista helpottamaan sisällön rakenne on koottu kuvaan 5.

HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN OHJELMA- ASIAKIRJAN RAKENNE

Kuva 5: Hyvinvoinnin edistämisen ohjelman rakenne

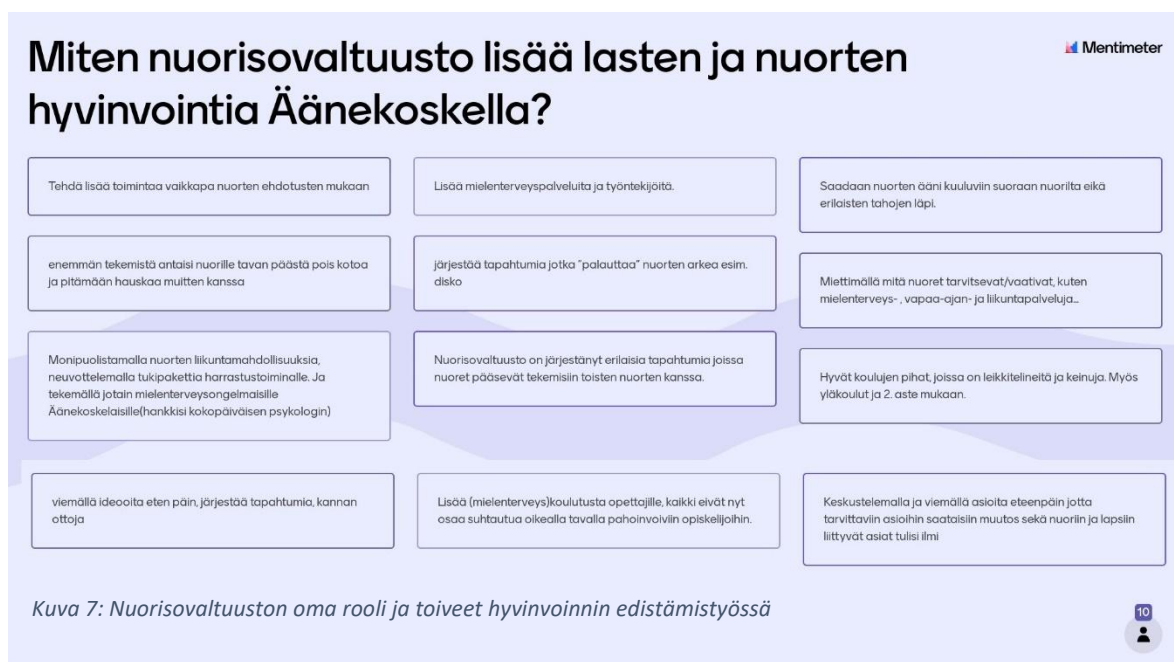
3.1 Lasten ja nuorten hyvinvointi

Lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaa normistoa on paljon. Tästä syystä heidän hyvinvointiaan myös seurataan erityisen tiiviisti erilaisin valtakunnallisin selvityksin ja tilastoin, joista keskeiset vaikuttavat myös kuntarahoitukseen. Äänekosken omana selvitystyönä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa on selvitetty viimeksi keväällä 2022 ja näitä tuloksia on hyödynnetty myös tätä ohjelmaa laadittaessa. Tammikuussa 2023 pidettyjen hyvinvointityöpajojen eräänä nostona onkin mainittava nuorten oma viesti erilaisten kyselyiden ja selvitysten runsaasta määrästä: kyselylinkkejä tulee etenkin lukiolaisille runsaasti, mikä aiheuttaa vastaamishalukkuuden laskua ja turhautumista. Koska lasten ja nuorten hyvinvointiasiat ovat nyt valtion ja kuntien lisäksi myös hyvinvointialueiden kiinnostuksen kohteena, on kiinnitettävä huomiota tältä ikäryhmältä kerättävän kysely- ja tutkimusaineiston keräystiheyteen ja kyettävä koordinoimaan kouluille jalkautuvien toimijoiden yhteistyötä sellaiseksi, että lasten ja nuorten osallistaminen ei käänny itseään vastaan. Lokakuussa 2022 nuorisovaltuusto kiteytti ajattelunsa hyvinvointia edistävästä tekijöistä kuvaan 6, josta voidaan helposti nähdä, että hyvinvointi koostuu lopulta varsin perustavaa laatua olevista arjen asioista, joiden ylläpitämiseen ja vahvistamiseen jokainen meistä ajoittain tarvitsee tukea.

Kuva 6: Hyvinvointia edistäviä tekijöitä (Äänekosken nuorisovaltuusto 2022)

Nuorisovaltuusto oli yksimielinen päätöksessään (31.10.2022) sitoutua hyvinvoinnin edistämistyöhön. Toimenpiteitä, joita nuorisovaltuusto on jo pyrkinyt toteuttamaan tai haluaisi edelleen viedä eteenpäin omalta osaltaan, nuorisovaltuutetut kuvasivat seuraavasti (kuva 7):

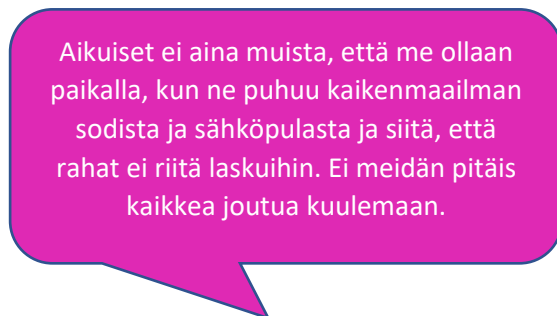

Kuva 7: Nuorisovaltuuston oma rooli ja toiveet hyvinvoinnin edistämistyössä

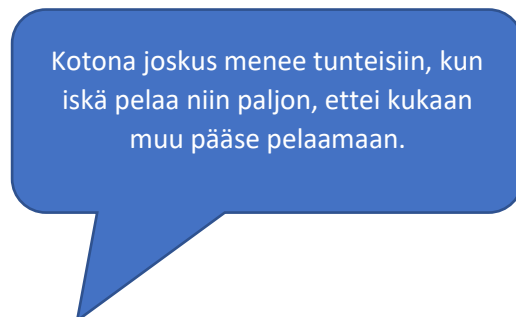
Äänekosken perusopetuksen kaikissa seitsemässä yksikössä, lukiolla sekä neljällä nuorisotilalla pidetyissä työpajoissa puhuttivat niin energiaan kuin kierrätykseenkin kytkeytyvät teemat. Tuulivoimaa pidettiin hyvänä vaihtoehtona (KYK 2.2.2023) ja toisaalta (SYK 26.1.2023) ihmeteltiin, miksei viheralueiden kylillä voi kierrättää muovia eikä koulujen käytävillä ole kierrätysasematyyppisiä moniastiajärjestelmiä, joihin voisi lajitella biojätteet, metallit ja muovit. Yläkoululaisten mielestä tämä olisi ympäristökasvatusta, joka lisäisi pitkällä aikavälillä lasten ja nuorten hyvinvointia.

Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan Äänekoskelaisien nuorten hyvinvoinnin suhteen huolta herättävät päihteiden käyttö ja runsas koululounasta syömättömien määrä (erityisesti ammatillisessa oppilaitoksessa) sekä oman terveydentilansa kokonaisvaltaisesti huonoksi kokevien määrä (useampi kuin joka viides 8.-9.-luokkalaisista sekä toisella asteella opiskelevista). Toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa myös yksinäiseksi itsensä kokevien määrä on lisääntynyt, millä saattaa (koululounaan syömättömyyden ohella) olla syy-seurausyhteys etäopiskelun määrään. Huolestuttavaa on myös huolta pitävän aikuisen taholta fyysistä väkivaltaa kokeneiden määrä (17,4 % 4.-5.-luokkalaisista), mikä herättää kysymyksen koronarajoitusten mukanaan tuomista lieveilmiöistä kodeissa. On myös todettava, että myönteisestä pitkän aikavälin kehityksestä huolimatta edelleen lähes 30% äänekoskelaisista lapsiperheistä asuu ahtaasti, mikä ei voi olla vaikuttamatta hyvinvointiin etenkin tilanteessa, jossa sekä lapset että vanhemmat saattavat työskennellä/opiskella kotoa käsin.

Alakouluikäiset kuvasivat työpajoissa hyvinvointinsa heikkenevän mm. seuraavissa puhekuplissa kerrotuista syistä:

Aikuiset ei aina muista, että me ollaan paikalla, kun ne puhuu kaikenmaailman sodista ja sähköpulasta ja siitä, että rahat ei riitä laskuihin. Ei meidän pitäis kaikkea joutua kuulemaan.

Kotona joskus menee tunteisiin, kun iskä pelaa niin paljon, ettei kukaan muu pääse pelaamaan.

Hyvinvoinnin edistämistyössä olisikin pitkällä aikavälillä hyvä kiinnittää huomiota perheenjäsenten keskinäisen positiivisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen sekä päihteiden käytöstä ja ongelmapelaamisesta johtuvien haittojen ennaltaehkäisyyn.

Yläkouluikäiset ja lukiolaiset nostivat esiin koulun aikuisten suhtautumisen luokassa tapahtuvaan syrjivään nimittelyyn, yksilökohtaisen pahan olon kohtaamiseen sekä suoranaiseen kiusaamiseen: monilla on kokemus, että opettaja tai koulun aikuinen vähättelee ongelmaa eikä auta nuorta selvittämään tilannetta aidosti. Nuoret pohtivat, tunnistavatko koulun aikuiset esimerkiksi rajan, milloin nuoren öinen pelaaminen rajoittaa opetuksen vastaanottokapasiteettia seuraavana päivänä koulussa. Nuoret miettivät myös, onko

eräänlainen ”silmien ummistaminen” osaltaan merkki myös aikuisten kuormittumisesta: katsotaan toisaalle, kun omat voimavarat eivät riitä puuttumaan asioihin niiden edellyttämällä huolellisuudella.

Perheiden sisäiseen toimintaan on julkisten kuntapalvelujen keinoin vaikea vaikuttaa, joten huomiota onkin kohdennettava lapsia ja nuoria kohtaavien ammattilaisten osaamisen (tilannearviot ja ongelmien tunnistaminen sekä niiden puheeksi otto) lisäksi mahdollisimman kattavasti huoltajien saatavilla olevaan kasvatukselliseen tukeen (infot, avunsaantikanavat).

3.2 Työikäisten hyvinvointi

Työikäisen väestön hyvinvoinnin voidaan katsoa koostuvan samoista elementeistä, jotka esimerkiksi vammaispoliittisen ohjelman tavoitteissa on mainittu: Yhdenvertaisuus, itsenäinen elämä ja voimaantuminen. Voidaankin ajatella, että ne (ennaltaehkäisevät) tavoitteet ja toimenpiteet, jotka edistävät haavoittuvassa asemassa olevien, erityistä tukea ja paljon palveluita tarvitsevien kuntalaisten hyvinvointia, ylläpitävät myös työssäkäyvän veronmaksajan hyvinvointia.

Työikäisten toimintakykyä voidaan seurata erilaisin taloudellisin (mm. toimeentulotukea tai työkyvyttömyyseläkettä saavat työikäiset, ahtaasti asuvat lapsiperheet), terveydellisin (mm. työikäisten tapaturmat ja hoitajaksot) sekä sosiaalisin (mm. rikostilastot, päihteiden käytön vuoksi säilöön otetut, kouluterveyskyselyn mukaan kotona fyysistä tai henkistä kaltoinkohtelua huoltajien aikuisen taholta kokeneet) indikaattorein. Myös Äänekosken kaupunkistrategian Ilmiö-mittari kuvaa tyypillisen työikäisen äänekoskelaisen hyvinvointia, minkä vuoksi se onkin sisällytetty tämän ohjelman mittaristoon.

Työikäisten hyvinvoinnin tarkastelussa ja suunnitelmallisessa edistämistyössä keskiöön nousee ehkäisevä päihdetyö, jonka vastuutoimielimeksi Äänekoskella on 1.1.2023 alkaen nimetty opetus- ja kasvatustalouden lautakunta. Ehkäisevää päihdetyötä koskeva laki (523/2015) sisällyttää vastuualueeseen alkoholin, tupakan, huumausaineiden sekä muiden päihdyttävien aineiden aiheuttamien haittojen ehkäisyn lisäksi myös rahapelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisyn. Tammikuussa järjestettyjen lasten ja nuorten hyvinvointityöpajojen eräs anti oli, että lapset näkevät kotona päihteiden käyttöä enemmän isompien sisarusten ja omien vanhempiensa runsasta pelaamista. Tämä saattaa paitsi vaarantaa lasten kasvun ja kehityksen (ikärajapelit), mutta myös muodostua pitkällä aikavälillä erityisesti rahapeli-riippuvuudeksi kehittyessään ongelmaksi koko perheelle. Päihde- ja rahapelihaittojen määrän kehitystä voidaan seurata hyvinvointialueilla osana sosiaali- ja terveystalouden palveluita, joten yhdyspintatyö on työikäisten ehkäisevässä päihdetyössä merkittävässä roolissa. Myös toimenpiteet on syytä linjata hyvinvointialueen kanssa yhteisiksi.

Työikäinen väestö kuormittuu työssään (kts. mm. [Varma 2022](#)). Merkittävä syy kuormittumiseen on työmäärän lisääntyminen, joka osittain johtuu työvoimavajeesta (kts. myös työssäkäyvän väestön alkoholinkäytöstä jäljempänä luvussa 3.5). Valtakunnallinen selvitystyö ([OPH 2020a](#); [OPH 2020b](#)) osoittaa kehittämistarpeita käytettävissä olevan työvoiman kouluttamiseksi paremmin vastaamaan työelämän tarpeita. Tähän liittyy vahvasti myös työperäisen maahanmuuton vahvistaminen sekä jo maassa olevien maahanmuuttajien kouluttaminen työelämän tarpeista lähteviin tehtäviin. Äänekoskella näihin tavoitteisiin pyritään erityisesti elinvoimayksikön ja perhepalveluiden (maahanmuuttokoordinaattori) yhteistyönä.

Eräänä hyvinvoinnin näkökulmana voidaan pitää lapsiperheille välillisesti kertyvien taloudellisten vastuiden sääntelyä. Näistä yhtenä voidaan pitää salivuorojen ja järjestöiltä perittävien tilojen käyttömaksuja, joiden on valtakunnallisissa selvityksissä (mm. THL 2022d) todettu rasittavan seurojen lisäksi viime kädessä lasten ja nuorten huoltajien taloutta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatiman tilastoraportin mukaan trendi vaikuttaisikin olevan se, että Äänekosken kokoisissa kunnissa ollaan vähitellen siirtymässä takaisin kohti maksuttomia harrastus- ja kokoontumistiloja ([THL 2022d](#)). On myös huomattava, että paikalliset yhdistykset pyörivät lähes yksinomaan työssäkäyvien sekä jo työelämän jättäneiden vapaaehtoistoimijoiden varassa. Järjestöt tuottavatkin merkittävän määrän kaupungin palveluita täydentäviä toimintoja, joten järjestötoimijoiden hyvinvointiin on pyritty kiinnittämään perusteltua huomiota erityisesti tämän ohjelman painopistealueen 3 (yhteisöllisyyden vahvistaminen) kohdalla.

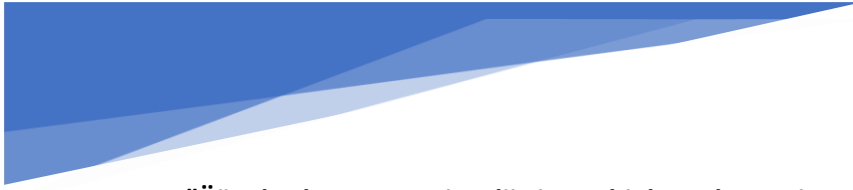
3.3 Ikääntyvien hyvinvointi

[Vanhusneuvosto](#) on vammaisneuvoston ja nuorisovaltuuston tapaan lakisääteinen toimielin. Sen tehtävänä on ”ikäntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta” merkityksellisten asioiden suunnitteluun, valmisteluun tai seurantaan vaikuttaminen ([Kuntalaki 410/2015 27§](#)). Äänekoskella vanhusneuvoston toimikausi on vammaisneuvoston tapaan kaksivuotinen ja nykyinen toimikausi on päättyvässä 31.5.2023. Äänekosken vanhusneuvoston laatimassa ikääntymispoliittisessa ohjelmassa vuosille 2018-2022 oli kokoavana tahtotilana kirjattu sanat

YHDESSÄ TULEVAISUUTEEN,

jotka antavat merkityksellisen suunnan ja periaatteen myös nyt alkamassa olevalle hyvinvointityön ajanjaksolle. Vanhusneuvoston hyvinvointityöpajassa käytiin vilkasta keskustelua ikääntyvien hyvinvointiin vaikuttavista asioista. Esimerkiksi huoli omien lastenlasten hyvinvoinnista saattaa merkittävästi heikentää isovanhemman kokemaa hyvinvointia. Yhteinen näkemys oli myös, että monia hyvinvoinnin tekijöitä ei voi mitata millään mittarilla. Tällaisia tekijöitä olivat esimerkiksi osallisuuden kokemus: että työelämän taakse jättäneellä ihmisellä on vielä ”käyttöä” ja yhteiskunnallista arvoa. Monet työelämästä pois jääneet toimivatkin aktiivisina vaikuttajina erilaisissa järjestöissä ja toimielimissä tuoden tällä tavalla hyvinvointia työikäisten rinnalla kaikille kaupunkilaisille. Yhdistystoimijoiden hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtiminen onkin merkittävää työikäisten lisäksi myös ikääntyvien kuntalaisten näkökulmasta.

3.4 Vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja muiden erityisryhmien hyvinvointi

”Äänekosken vammaispoliittisen ohjelman kantavia teemoja ja periaatteita ovat esteettömyys asuinympäristössä, vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen, saavutettavuuteen, tarpeellisiin palveluihin sekä tukitoimiin. Kunnassa peruspalveluiden tulee olla kaikkien kansalaisten saavutettavissa, tukitoimien täydentäessä palvelutoimintaa. Muut palvelu- ja tukitoimet ovat takaamassa vammaisten toimintaedellytykset palvelujärjestelmässä siten, että vammaisten perustarpeet tulevat tyydytetyksi vammaispalvelulain nojalla. Palvelu- ja tukitoimet pitää sisällöltään ja laadultaan järjestää kuntalaisten tarpeita vastaaviksi.”

Vammaisneuvosto tiivistä ohjelmatekstissään hyvinvoinnin toteutuvan kolmen yleisen tavoitteen avulla:

yhdenvertaisuuden, itsenäisen elämän ja voimaantumisen.

[Äänekosken vammaisneuvoston](#) nykyinen toimikausi on päättymässä 31.5.2023. Vuosille 2019-2022 Äänekoskella laaditussa vammaispoliittisessa ohjelmassa todettiin mm. seuraavaa:

Vammaisneuvosto totesi marraskuussa 2022 sekä tammikuussa 2023 pidetyissä hyvinvoinnin työpajoissa, että Äänekoskella on toimintarajoitteisten arkea pyritty parantamaan jo monilta osin (mm. kirjaston ulko-ovien uusiminen, Painotalon remontti), mutta tekemistäkin vielä on. Neuvosto kutsui loppuvuodesta 2022 kaupunkirakenteen edustajia yhteiseen keskusteluun, jossa käytiin läpi vuonna 2019 toteutetun esteettömyyskävelyn yhteydessä listattujen toimenpide-ehdotusten tilanne. Työpajoissa nousi esiin huoli vammaisväestön osallisuudesta ja tasavertaisesta kohtelusta kaupungin palveluita kehitettäessä. Neuvoston kuuleminen esimerkiksi päätösten ennakkoarviointia tehtäessä tulisi neuvoston näkemyksen mukaan olla rakenteisiin kirjattu, vakiintunut käytäntö aina silloin, kun vaikutusten ennakkoarviointia tehdään.

3.5 Päihde- ja (raha)pelihaittojen ehkäisy eri ikäryhmissä

Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan ”toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.” ([L523/2015 2§](#)) Haittojen ehkäisyssä voidaan erottaa kaksi kärkeä: päihteiden käytön aloittamisiin nosto sekä toisaalta jo alkaneen käytön vähentäminen. Kaupungin ja sen yhteistyötahojen toiminnoissa on keskeistä tiedostaa, että kaikilla kuntalaisia kohtaavilla ammattilaisilla on oma vastuunsa päihteiden käytön ja haitallisen pelaamisen merkkien tunnistamisessa ja oltava selkeä toimintamalli huolta herättäviin kohtaamisiin ja tilanteisiin, joissa

haitalliseen toimintaan on mahdollista puuttua. Esimerkiksi Äänekosken kaupungin [kotouttamisohjelmassa](#) on kattavasti kuvattu palveluita, jotka ovat pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikille kuntalaisille suunnattuja, hyvinvointia edistäviä palveluita. Niissä työskentelevillä ammattilaisilla tulisikin olla riittävää osaamista päihteiden käytön tunnistamiseen ja kuvan 9 (s. 17) mukaisiin elämäntapoihin kannustamiseen. Riittävän varhaisella puheeksi otolla voidaan monesti saavuttaa enempi tuloksia kuin viimesijaisella lastensuojelun tai mielenterveys- ja päihdetyön palvelulla siinä vaiheessa, kun arjenhallinta on jo lähes kokonaan menetetty.

On huomattava, että yllä mainitussa lainsäädännössä päihteillä tarkoitetaan myös tupakkatuotteita ja rahapelaamista, joista ensiksi mainittuun on kohdennettu varsin runsaasti erilaisia toimenpiteitä valtion taholta viime vuosina. Tästä huolimatta tupakointi on v. 2021 kouluterveyskyselyn mukaan aiempaa yleisempää niin ammatillisten oppilaitosten kuin lukiolaistenkin keskuudessa – eivätkä Äänekosken nuoret muodosta tässä asiassa poikkeusta. Voidaankin ajatella, että kuntatasolla tupakointiin voidaan vaikuttaa parhaiten pitämällä huolta siitä, että olemassa olevaa lainsäädäntöä noudatetaan työpaikoilla, julkisissa tuloissa ja erityisesti kouluissa. Eräs kuntien hyvinvointityön vähimmäistietosisältöön kuuluva indikaattori (471) mittaa ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavien peruskoulujen määrää (%) kaikista peruskouluista. Äänekoskella tällaista yhteistä käytäntöä ei ole, mikä näkyy kuntien välisessä vertailussa Äänekosken kehittämistarpeena.

Hyvinvointityön kontekstissa on hyvä nostaa esiin rahapelaamisen (= gambling) aiheuttamien mahdollisten haittojen (taloudelliset vaikeudet, velkaantuminen) lisäksi myös yksityistalouksissa tapahtuvan muun kuin rahapelaamisen eli erilaisten konsolipelien, nettipelaamisen ym. (= gaming) määrästä aiheutuvat haitat. Viimeksi mainituista etenkin ajankäyttöön ja vuorokausirytmiin kytkeytyvä arjen rikkoutuminen voi vaikuttaa suoraan ja välillisesti kaikkiin perheenjäseniin ja tuoda mukanaan myös kodin ulkopuolelle heijastuvaa sosiaalisen kanssakäymisen rajoittumista sekä kasvatuksellisten rajojen asettamisen ongelmia.

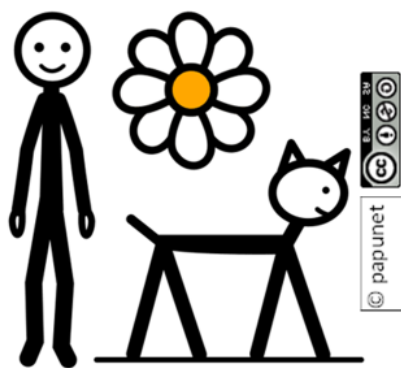
Toinen aiempaa vahvemmin yksityiskoteihin kiinnittyvä päihdepoliittinen huolenaihe vaikuttaisi olevan työssäkäyvien aikuisten – etenkin naisten – alkoholinkäyttö. Jo aiemmin tutkimuksissa on todettu (kts. esim. [YLE 2020](#) sekä [THL 2021](#)), että tyyppilinen alkoholin riskikäyttäjä ei olekaan enää pohjoissuomalainen mies, vaan työssäkäyvä, keski-ikää lähestyvä nainen, jonka lapset ovat jo mahdollisesti aikuistuneet ja jonka taloudelliset sekä ajankäytölliset olosuhteet luovat alkoholimyönteisen elämäntilanteen. [Ylen uutisaamussa](#) käytiin 8.3.2023 myös keskustelua siitä, millainen merkitys työelämän muutoksella (kahvitaukojen pitäminen jäänyt pois ja tilalle tullut Teams-putki kotona) saattaa madaltaa kynnystä hakea rauhoittumista alkoholista. Hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta onkin tärkeää käydä ilmiöstä avointa keskustelua ja pyrkiä ylläpitämään työhyvinvointia, vaikka työ tehtäisikin enimmäkseen kotoa käsin.

Ehkäisevä päihdetyö ulottuu myös kuntien asuntopolitiikkaan. Kuntien vuokra-asuntoja perustettaessa ja ylläpidettäessä tulee pohdittavaksi, millaiselle kohderyhmälle asuntoja tarjotaan. Yhtäällä puntaroitavana ovat asuntojen hinta-laatusuhde ja houkuttelevuus, jotka ylläpitävät ja vahvistavat asuinalueiden vetovoimaisuutta ja hyvin suunniteltuna lisäävät myös alueen pitovoimaa (esim. itsenäistyville nuorille suunnatut vuokra-asunnot palveluiden äärellä ja riittävän lähellä omaa lähisukuverkostoa). Toisaalta ratkottavaksi voi tulla mm. positiivisen kaiun omaavan yhteisöasumisen kääntöpuoli, joka nostaa esiin kysymyksen, kuinka pitkään vaikkapa tiettyä väestöryhmää voidaan asuttaa samassa yhteisössä ilman, että riski ei-toivottuihin sosiaalisiin ilmiöihin (esimerkiksi päihteiden käyttö) kasvaa merkittävästi. Suunnitelmallisella asuntopolitiikalla voidaankin siten vaikuttaa siihen, miten esimerkiksi päihdekuntoutujat,

maahanmuuttajat ja muut haavoittuvassa asemassa olevat integroituvat paikallisyhteisöihin ja kokevat osallisuutta ja yhteisöön kuuluvuutta, säilyttäen samalla oman kulttuuri-identiteettinsä ja positiivisen vertaisverkostonsa.

4. Ohjelman painopistealueet, tavoitteet, toimenpiteet ja indikaattorit

Hyvinvoinnin edistämistyössä keskiössä on kuntalaisen oma aktiivisuus ja hänen itsensä tekemät valinnat oman hyvinvointinsa edistämiseksi (kuvat 8 & 9). Kaupungin tehtävänä on mahdollistaa kuntalaisten omaehtoinen hyvinvointinsa edistäminen tarjoamalla toimintaan tarkoituksenmukaiset puitteet, infrastruktuuria sekä palveluita siinä laajuudessa, kuin se on taloudellisesti mahdollista. Nyt käsillä olevan ohjelman painopistealueet on määritelty Äänekosken kaupunkistrategian sekä tutkimustiedon ([Hakamäki ym. 2022](#), 28 mukaan Majoinen & Antila 2017) pohjalta.

Ohjelman keskushahmona on Ääni Äänekoskelainen – aktiivinen ja autonominen kuntalainen, joka sukkuloi kaupungin, hyvinvointialueen, valtion, yritysten, seurakuntien ja järjestöjen tarkoituksenmukaisen ja oikea-aikaisen palveluverkon sisällä menestyksekkäästi ja itse määrittelemässään laajuudessa

Kuva 8: Ääni Äänekoskelainen on itse hyvinvointinsa tärkein edistäjä

PIDÄN HUOLTA

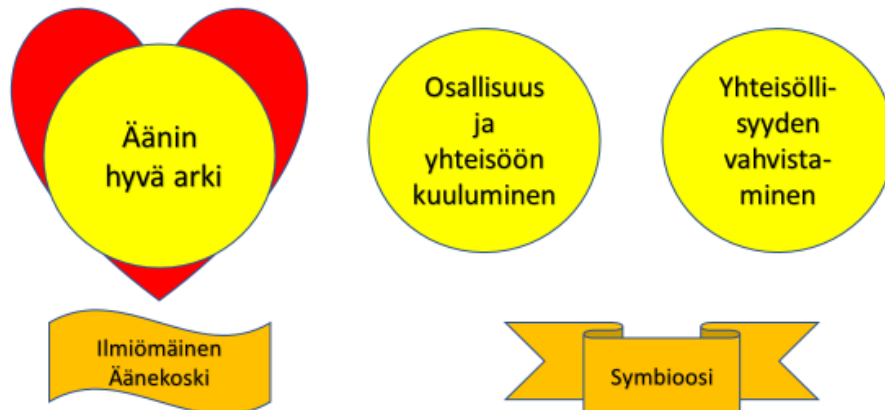
Väriäutit

Kuva 9: Ääni Äänekoskelaisen omissa käsissä olevat hyvinvoinnin elementit

Äänekosken kaupungin hyvinvoinnin edistämisen painopistealueet vuosille 2023-2028 ovat:

Visio: Ääni voi vuonna 2028 fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti paremmin kuin vuonna 2022

Kuva 10: Hyvinvoinnin edistämisen visio ja yhteys kaupunkistrategiaan

1

Keski-Suomen hyvinvointialueen [osallisuusohjelmassa](#) todetaan mm. seuraavaa: ”Vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisovaltuusto ovat aktiivinen osa palveluiden kehittämistä ja niiden toimintaan varataan tarvittavat resurssit. Hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimet toimivat kiinteässä yhteydessä kuntien vaikuttamistoimielinten kanssa tiedon vaihdolla ja vaikuttamistoimielinten jäsenet nimitetään kuntien ehdotuksesta. Näiden lisäksi hyödynnetään eri palveluiden asiakasraateja ja muita vastaavia teemaryhmiä. Ryhmien toiminta voi olla jatkuvaluonteista tai ryhmä voidaan perustaa määräajaksi - esimerkiksi osallistumaan uuden palveluyksikön suunnitteluun.” Äänekosken kaupungin omassa hyvinvoinnin edistämisen ohjelmassa onkin perusteltua asettaa keskeiseksi lähtökohdaksi aito osallisuus, vuorovaikutus ja hedelmällinen yhteistyö kunnan, hyvinvointialueen, yhteisöjen, järjestöjen, seurakuntien ja yrittäjien kesken.

4.1 Hyvinvoinnin edistämistyön tavoitteet ja niiden mittarit vuosille 2023-2025

Hyvinvoinnin edistämistyön kokoavana tavoitteena on kuntalaisten omaa toimintakykyä, aktiivista kansalaisuutta ja osallisuutta tukeva palvelukokonaisuus, joka tuotetaan yhteistyössä muiden toimijoiden (hyvinvointialue, järjestöt, seurakunnat, yritykset, valtio) kanssa. Kaupunki pyrkii tarjoamaan tarkoituksenmukaiset puitteet kaiken ikäisten kaupunkilaisten omaehtoiselle hyvinvoinnin edistämiseksi (esim. omaehtoinen harrastaminen, jota avattu mm. [kulttuuri- ja liikuntaohjelmassa](#)). Tavoitteet sekä niiden toteutumista mittaavat indikaattorit on esitetty taulukossa 1, jossa mittarin metadata aukeaa sen numeroa

klikkaamalla. Lisäksi kunkin indikaattorinumeron tiivistetty metadata löytyy ohjelman liitteestä 1. Tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetut toimenpiteet sekä niiden aikataulu vuoteen 2025 on kuvattu taulukossa 2.

HUOM: Tavoitteet (taulukko 1) päivitetään seuraavaa lakisääteistä hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa valtuustokauden vaihtuessa vuonna 2025. Toimenpiteisiin (taulukko 2) tehdään vuosittain tarpeelliset muutokset, lisäykset ja päivitykset valtuustolle laadittavan vuosittaisen raportin yhteydessä. (kts. luku 5)

Taulukko 1: Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja mittarit sekä niiden toteutuminen v. 2023-2028 painopistealueittain

PAINOPISTEALUE 1: KUNTALAISEN HYVÄ ARKI						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMENPIDENRO TAULUKOSSA 2	SOTKANET-INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE-TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
1.1 Tuetaan kuntalaisten toimintakykyä	1.1.1-1.1.4	243	129,2	100,0		
		470	100	100		
		3232	5,3	4,3		
		3234	8,8	6,0		
		3235	24,8	20,0		
		3236	8,6	6,0		
		3904	27,2	20,0		
		3906	18,6	15,0		
		4094	56	72		
		4727	21,0	25,0		
		4728	7,9	16,0		
		4729	17,2	20,0		
		4822	44,6	50,0		
		5316	88	100		
		5317	96	100		
		5327	100	100		
1.2 Vahvistetaan kuntalaisten turvallisuutta	1.2.1-1.2.4	469	100	100		
		699	0,6	0,5		
		3113	5,2	5,0		
		3114	31,8	25,0		
		3898	31,4	15,0		
		3952	192,4	140,0		
		3959	431,8	345,0		
		4890	17,4	11,5		
		4956	8,4	8,0		
		4957	5,3	4,5		
		4958	4,4	4,0		
		5309	96	100		
		5368	19,8	10,0		
		5369	0,0	0,0		
		5370	8,9	5,0		

1.3 Ehkäistään kuntalaisten päähteiden käyttöä sekä ongelmapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja	1.3.1- 1.3.3	471	14	70		
		3093	1,8	1,0		
		3094	9,4	6,0		
		4730	9,6	7,0		
		4731	40,6	25,0		
		4732	9,4	4,5		
		5362	6,6	5,0		
		5363	5,9	5,0		
1.4 Tuetaan kuntalaisten työllistymistä	1.4.1- 1.4.3	5364	24,9	15,0		
		189	23,1	12,0		
		306	9,4	5,0		
		3071	7,5	4,2		
		3219	10,3	5,0		
		5099	tieto puutt			
1.5 Kehitetään ja ylläpidetään palveluiden saatavuutta	1.5.1- 1.5.2	5307	54	65		
		asukas- tyytyväisyys- kyselyt /asiakas- palautteet				
1.6 luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia asua omiin tarpeisiinsa nähdessä tarkoituksenmukaisissa asunnoissa	1.6.1- 1.6.2	190	28,4	25,0		
		2451	55,4	56,0		
		3262	5,1	5,0		

PAINOPISTEALUE 2: KUNTALAISTEN OSALLISUUS JA YHTEISÖÖN KUULUMINEN						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMEN- PIDENRO TAULU- KOSSA 2	SOTKANET- INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE- TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
2.1 Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tulemista ja kansalaisdemokratiaa	2.1.1 - 2.1.4	ilmiömittari + asukas- tyytyväisyys- kysely	72 (8.3.2023)	75		
		286	21,6	18,0		
		328	17,7	12,0		
		337	19,2	14,5		
		346	15,3	6,5		
		468	100	100		
		3076	51,3	60,0		
		3916	22,5	20,0		
		3931	23,3	20,0		
		4700	72,7	80,0		
		4701	70,4	75,0		
		4702	63,9	75,0		
		4811	84,7	90,0		
		4817	10,6	7,5		
		5145	100	100		
2.2 Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestävään kehittämiseen	2.2.1	tot./ ei tot.				

PAINOPISTEALUE 3: YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMEN- PIDENRO TAULU- KOSSA 2	SOTKANET- INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE- TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
3.1 Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimin- taan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia	3.1.1- 3.1.3	3984	0	100		
		5321	100	100		
		järjestö- positiivisen kunnan kriteeristö				
3.2 Tuetaan perheyhteisöjä	3.2.1- 3.2.2	329	5,7	3,0		
		338	6,5	3,2		
		347	3,1	1,5		
		4831	1,8	0,9		
3.3 Edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä	3.3.1- 3.3.2	1514	7,8	5,0		
		3913	1,8	0,9		
		3928	2,2	1,1		
		4712	13,9	10,0		
		4713	17,5	9,0		
		4714	21,8	10,0		
		4816	5,9	3,0		
		4834	10,1	5,0		
		5313	32	75		
3.4 Ehkäistään asuinalueiden eriytymistä	3.4.1	234	2,1	1,0		
		484	0,0	0,0		
		5097	2,3	1,0		

4.2 Toimenpiteet, vastuutahot ja aikataulu

Hyvinvointisuunnitelma 2025

Äkilliset turvallisuusympäristön, taloudellisten tai hallintorakenteiden muutokset heijastuvat kuormituksena ja turvattomuuden tunteiden lisääntymisenä paikallistasolla - niin kuntaan organisaationa, kuin sen asukkaisiin ja yhteisöihin. Myös kaupungin työntekijöiden työhyvinvointi ja muutosjoustavuus tarvitsevat huomiointia. Asuinalueiden eriytymisen ja asukasryhmien vastakkainasettelujen ehkäisemiseen on myös syytä kiinnittää huomiota, jotta saavutetaan työrauha suurten haasteiden aikana koko Äänekosken parhaaksi. Äänekoskesta voidaan tehdä turvallisempi ja yhdenvertaisempi kuntalaisten yhteisö, jossa erilaisuus ja erilaiset näkemykset ovat rikkautta eivätkä rikkovia ristiriitoja.

Paikallisia turvaverkkoja, välittämistä yhteisestä elinympäristöstä ja naapuruston asukkaista on vahvistettava, koska se rakentaa sisäistä turvallisuutta ja toimii ennalta ehkäisevästi estäen uusien negatiivisten ilmiöiden leimahtamista. On torjuttava yksinäisyyttä, ulossulkemista, syrjintää ja häirintää päiväkodeissa, kouluissa, kirjastoissa, kaupoissa, kaduilla ja naapurustoissa, työssä ja vapaa-ajalla.

Kaupunkipalveluiden on osattava houkutella ja vastaanottaa yhteistyökumppaneiksi muut paikalliset ja alueelliset toimijat, kunnan monet jäsenyhteisöt ja asukkaat. Porukkaan kuulumisen mahdollistaminen on ennalta ehkäisevää työtä. Osallisuutta ja muilta oman toiminnan myötä saatua arvostusta kokevat ihmiset ottavat vastuuta itsestään, läheisistään, luonnosta ja yhteisestä hyvästä myös jatkossa.

Kaikki ikäryhmät tarvitsevat toiminnalleen tiloja ja tunnustusta. Tarvitaan yhteisöllisyyttä ja rohkeita uusia kokeiluja, joita mahdollistuu, kun uskalletaan rikkoa totunnaisia kohderyhmärajoja, siiloja ja sektoreita. Oppia yhdessä yli ikä-, kylä- ja kulttuurirajojen.

Painopiste 1: Kuntalaisten hyvä arki				
Tavoite 1.1 Tuetaan kuntalaisten toimintakykyä				
	Toimenpide	Vastuutoteuttaja	Toteutuminen 2025: 1 = ei aloitettu / tavoitteita ei ole pääosin saavutettu 2 = kesken, tavoitteet saavutettu osittain 3 = toteutettu / tavoitteet pääosin saavutettu	Huomioita
1.1.1	Kulttuuri- ja liikuntaohjelman & opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelman sekä oppilaitosten opetussuunnitelmien mukaiset toimenpiteet	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.1.2	Tuetaan kaikenikäisten harrastustoimintaa (seniorikortti, Harrastamisen Suomen malli, harrastetuki ym.)	Kulttuuri- ja liikuntatoimi Opetus- ja kasvatustoimi Perhekeskus		
1.1.3	Kehitetään opiskeluhuollon yhdyspintatyötä yhdessä POKE:n sekä hyvinvointialueen	Opiskeluhuollon ohjausryhmä		

	opiskeluhuollon kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi			
1.1.4	Perustetaan monialainen työryhmä päivittämään ja koordinoimaan toiminnallista tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä	Opetus- ja kasvatustoimi Hyvinvointikoordinaattori Keskushallinto		
Tavoite 1.2 Vahvistetaan kuntalaisten turvallisuutta				
1.2.1	Rekrytoidaan opetuksen ja kasvatuksen sekä vapaa-ajan palveluihin pysyviä, riittävän koulutuksen saaneita aikuisia	Keskushallinto Opetus- ja kasvatustoimi		
1.2.2	Tuetaan huoltajia kasvatustehtävässä ja toteutetaan matalan kynnyksen kokeiluja huoltajille, esimerkiksi - ryhmämuotoinen vanhemmuuden tuki - avoimen päiväkodin iltatoiminta - perhekeskustoiminnan markkinointi päiväkodeissa - hyvinvointivanhempainilat ja muut koulujen yhteisölliset tapahtumat	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.2.3	Vahvistetaan opetus- ja kasvatusalan työyhteisöjen resilienssiä hyödyntäen - mentorointia - henkilöstökoulutusta käyttäytymisellä reagoivien lasten tukeen liittyen - varhaiskasvatuksen ammattilaisten konsultointia	Opetus- ja kasvatustoimi		
1.2.4	Huolehditaan katujen riittävästä valaisemisesta pimeään vuodenaikaan ja auraamisesta / hiekottamisesta talviaikaan.	Kaupunkirakenne		
1.2.5	Lisätään levähdysmahdollisuuksia (penkit) paljon käytetyille kulkureiteille ja puistoihin taajama-alueille.	Kaupunkirakenne, kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.2.6	Toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen, järjestöjen, ja muiden paikallisten yhteistyökumppaneiden kanssa kaatumisen ehkäisykampanja (ml. liukuestehankinnat).	Keskushallinto Kaupunkirakenne Kulttuuri- ja liikuntapalvelut Hyvinvointi-koordinaattori		
Tavoite 1.3 Ehkäistään kuntalaisten päihteiden käyttöä sekä ongelmapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja				
1.3.1	Laaditaan perusopetuksen yksiköihin yhteiset ehkäisevän päihdetyön toimintamallit.	Opetus- ja kasvatustoimi Opiskeluhoollon ohjausryhmä		
1.3.2	Järjestetään huolta herättävän päihteidenkäytön ja pelaamisen tunnistamiseen ja puheeksi ottoon liittyvää koulutusta opetuksen ja kasvatuksen ammattilaisille.	Opetus- ja kasvatustoimi		
1.3.3	Järjestetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa hyvinvointiteemaisia yleisötapahtumia.	Hyvinvointi Liikunta- ja kulttuuritoimi		

Tavoite 1.4 Tuetaan kuntalaisten työllistymistä				
1.4.1	Työllisyysohjelmassa (työikäiset), kotouttamisohjelmassa (maahanmuuttaneet) sekä opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelmassa (perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen saattaminen) mainitut toimenpiteet	Elinvoimayksikkö Perhepalvelut Opetus- ja kasvatustoimi		
1.4.2	Organisoidaan yritysyhteistyönä joustavia työllistymispolkuja kuntalaisen oma toimintakyky huomioiden	Elinvoima		
1.4.3	Tarjotaan kesätyöseteleitä alle 18-vuotiaita nuoria työllistävälle yrityksille sekä kesätyöpaikka kaikille halukkaille 9.-luokkalaistille	Elinvoima		
1.5 Kehitetään ja ylläpidetään palveluiden saatavuutta				
1.5.1	Pyritään järjestämään joukkoliikenteen palvelut niin, että ne auttavat autottomia ja/tai rajallisen liikuntakyvyn omaavia saavuttamaan tarvitsemansa palvelut	Keskushallinto		
1.5.2	Kehitetään eri alueille jalkautuvien liikkuvien palveluiden tarjontaa (ml. perhepalvelut, hyvinvointi)	Kaikki toimialat		
1.6 Luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia asua omiin tarpeisiinsa nähden tarkoituksenmukaisissa asunnoissa				
1.6.1	Luodaan yhdyspintoja ja helpottavia käytäntöjä vapaaehtoisten kuntalaisten ja yhteisöllisen asumisen asukkaiden kohtaamisten ja virkistystoiminnan helpottamiseksi.	Hyvinvointi Kotoutumispalvelut Elinvoima		
1.6.2	Selvitetään ja kokeillaan asuinaluelähtöisesti paikallisia ratkaisuja iäkkäiden ja yksinasuvien arjen turvallisuuden lisäämiseksi.	Hyvinvointiryhmä		
Painopiste 2: Kuntalaisten osallisuus ja yhteisöön kuuluminen				
2.1 Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tulemistä ja kansalaisdemokratiaa				
2.1.1	Toteutetaan kokeiluja, joilla lisätään tietoa kunnallisesta päätöksenteosta sekä innostetaan kuntalaisia vaikuttamiseen (esim. helposti lähestyttävä päätösviestintä, ml. selkokieliäisyys ja monikieliäisyys).	Keskushallinto Kotoutumispalvelut		
2.1.2	Kaupungintalon valtuustosalin ja Painotalon äänentoiston ajanmukaistaminen esteettömyyden parantamiseksi	Keskushallinto Kaupunkirakenne		
2.1.3	Edistetään hyvinvointiin pitkällä aikavälillä liittyvien päätösten ennakkovaikutusten arviointia eri ikäryhmät huomioiden kaupungin ohjeistuksen mukaisesti.	Kaikki toimialat		
2.1.4	Kartoitetaan säännöllisesti asukkaiden tyytyväisyyttä omaan elinympäristöönsä (ilmiö-kysely + asukastytyväisyyskysely).	Elinvoima		
2.1.5	Laaditaan lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmän kuvaukset ja osallisuuden vuosikello, jotka huomioivat sekä laissa mainitut rakenteet (nuorisovaltuusto) että muut vaikuttamisryhmät (esim. oppilaskunnat ja talokunnat).	Opetus- ja kasvatustoimi Nuorisopalvelut		

2.1.6	Arvioidaan kokemuksia osallistavasta budjetoinnista ja kehitetään sitä arvioinnin pohjalta.	Keskushallinto Nuorisopalvelut Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
Tavoite 2.2 Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestävään kehittämiseen				
2.2.1	Korvataan sekajäteastiat kierrätykseen soveltuvilla moniastiapisteillä kaupungin julkisissa aulatiloissa (koulut & virastot)	Kaupunkirakenne		
2.2.2	Toteutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman toimenpiteitä, joissa huomioidaan kevyen liikenteen kehittämistarpeet asuinalueilta palveluihin ja työpaikoille.	Kaupunkirakenne, ympäristötoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
Painopiste 3. Yhteisöllisyyden vahvistaminen				
Tavoite 3.1: Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimintaan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia				
3.1.1	Etsitään eri toimijoille yhdenvertainen ja esteetön tilaratkaisu maksuttomiin kokoontumisiin järjestäytyneen ja vapaan kansalaistoiminnan edellytysten turvaamiseksi Äänekosken keskustaajamassa.	Keskushallinto Kaupunkirakenne		
3.1.2	Jatketaan vuonna 2024 pilotoitun hyvinvoinnin kumppanuuspöydän kehittämistä yhteistyössä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa.	Opetus- ja kasvatustoimi		
3.1.3	Selkiytetään järjestöjä, kuntalaisten omaehtoisia yhteisöjä ja toimintaa vahvistavia yhteistyö- ja tukirakenteita kaupunkiorganisaatiossa - kaupungin nimeämä(t) yhdyshenkilö(t) järjestöille - viestintäyhteistyö - järjestöavustukset - osallistava budjetointi - kyläparlamentti	Keskushallinto Liikunta- ja kulttuuritoimi Opetus- ja kasvatustoimi		
3.1.4	Jatketaan kohtaamispaikkatoimintaa (Ilmiökahvit, nuorisotilat, kirjastot, perhekeskus) ja sen kehittämistä huomioiden hyvinvointialueen vastuulle siirtyneet toiminnot (mm. seniorikeskus)	Keskushallinto Kulttuuri- ja liikuntatoimi Perhepalvelut		
Tavoite 3.2: Tuetaan perheyhteisöjä				
3.2.1	Vahvistetaan koteihin tarjolla olevaa tukea mm. järjestämällä Lape-foorumi ja olemalla mukana maakunnallisen perhekeskus-verkoston toiminnassa	Opetus- ja kasvatustoimi		
3.2.2	Kaupunkiorganisaatio osallistuu olemassa olevat resurssit huomioiden paikallisten toimijoiden tapahtumiin ja toimintoihin, joissa eri ikäiset kuntalaiset ja perheet voivat tavata toisiaan.	Kaikki toimialat		

Tavoite 3.3: Edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä				
3.3.1	Vahvistetaan olemassa olevat resurssit huomioiden koulujen ja päiväkotien yhteisöllisyyttä ja toimintakulttuuria.	Opetus- ja kasvatustoimi Opiskeluhuollon ohjausryhmä		
3.3.2	Suunnitellaan ja käynnistetään kulttuuriluotsitoimintaa	Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
3.3.3	Tehdään näkyväksi ja rohkaistaan paikallisia toimijoita hyvinvointia edistävien ilmiöideoiden ja -tekojen toteuttamiseen (esim. viestintä, Välittämisen pitäjänmestaruuskisat).	Keskushallinto / elinvoima Kaikki toimialat		
Tavoite 3.4: Ehkäistään asuinalueiden eriytymistä				
3.4.1	Luodaan yhdyspintoja ja helpottavia käytäntöjä vapaaehtoisten kuntalaisten ja yhteisöllisen asumisen asukkaiden kohtaamisten ja virkistystoiminnan helpottamiseksi.	Hyvinvointi Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
3.4.2	Toteutetaan yhteisöllisyyttä vahvistavia kokeiluja sekä kehitetään asukkaiden vuorovaikutusta ja osallisuutta lisääviä ratkaisuja kotoutumispalveluiden lisäävyyden turvin niillä asuinalueilla, joissa asuu paljon maahanmuuttaneita (ml. monimonikielinen tiedotus ja viestintä).	Kotoutumispalvelut Hyvinvointi Keskushallinto		

5. Raportointi ja seuranta

Ohjelma on laadittu vuosille 2023-2028, mutta sen taulukko-osa 1 päivitetään ennen nykyisen valtuustokauden päättymistä seuraavan valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaksi vuonna 2025 (L612/2021 6§). Toimenpiteiden toteutumista (taulukko 2) ja niiden vaikutuksia tavoitetaulukon mittareihin tarkastellaan vuosittain lakisääteiseen laajaan hyvinvointikertomukseen liittyvien vuosittaisten raporttien yhteydessä. Samalla laaditaan tätä ohjelmaa yksityiskohtaisemmat osatoimenpiteet kullekin alkavalle vuodelle (vuosittainen hyvinvointisuunnitelma). Laaja hyvinvointikertomus laaditaan tämän ohjelman tavoitteiden, toimenpiteiden sekä mittareiden pohjalta nykyisen valtuustokauden päätyttyä alkuvuodesta 2026.

Taulukko 3: Hyvinvointisuunnitelmien päivitys/väliarvointi ja raportointiaikataulu (L612/2021)

Vuosi	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vaihe	Vuosittainen raportti 2022, jonka osana konkreettiset toimenpiteet vuodelle 2023	Vuosittainen raportti 2023 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2024	Vuosittainen raportti 2024 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2025	Vuosittainen raportti 2025 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2026	Vuosittainen raportti 2026 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2027	Vuosittainen raportti 2027 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2028
	Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma vuosille 2023-2028	Hyvinvoinnin edistämistyön vakiinnuttaminen	Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2025-2029.	Laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelta 2021-2025	Hyvinvoinnin edistämisen ohjelmatyö seuraavalle strategia-kaudelle alkaa	Seuraavan strategiakauden ohjelma + suunnitelma valtuustokaudelle 2029-2033

Kunnanvaltuuston päätöksellä 5.5.2025 raportoinnin aikataulua on linjattu muokattavaksi seuraavasti (Hyvinvoinnin vuosittainen raportti 2024, ks.5-6):

Yllä kuvattu Äänekosken kaupungin *Hyvinvoinnin edistämisen ohjelman* suunnitelma- ja raportointiaikataulu on ongelmallinen osin siksi, että se poikkeaa Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen linjauksesta (Kuva 1. alla). Lisäksi se on eritahtinen Keski-Suomen hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmapiirissä ja samalla useimpien muiden kuntien raportointiaikataulun kanssa. Keski-Suomen laaja alueellinen hyvinvointikertomus on tämän vuosittaisen raportin laatimisen aikaan kevätluvella 2025 käsittely- ja hyväksymisprosessissa. Kevään 2025 vaaleissa valittava uusi aluevaltuusto laatii ja hyväksyy alueellisen hyvinvointisuunnitelman alkavalle aluevaltuustokaudelle.

Yhdyspintatyö hyvinvointialueen kanssa on keskeinen ja lakisääteinen osa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuita. Suunnitelma- ja raportointityön samansuuntaisuus ja -tahtisuus ovat tärkeitä siksi, että ne tuottavat selkeyttä tietovarannon hallintaan kunnassa sekä mahdollistavat enemmän synergiaetua ja vaikuttavuutta hyte-työhön yhteisten asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden sekä samalla kunnan elinvoiman edistämiseen. Näistä syistä tämä vuosittainen raportti 2024 sisältää hyvinvointisuunnitelman vain vuodelle 2025 poiketen yllä olevan taulukon aikataulusta. **Hyvinvoinnin edistämisen työryhmä ja kaupungin johtoryhmä esittävät, että laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelle 2021-2025 laaditaan vielä vuoden 2025 aikana, ja sen pohjalta päivitetään hyvinvointisuunnitelma uudelle valtuustokaudelle vuodesta 2026 alkaen.**

Lähteet

- Hakamäki, P., Koivula, R., Lounamaa, A., Nieminen, V., Rautiainen, A., Saarelainen, T., Salenius, M. & Tuulari, S. 2022. Kunta hyvinvoinnin edistäjänä – Hyvinvoinnin moniulotteisuus lainsäädännössä ja kunta-asiakirjoissa. <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/119632/72646>
- Hiilamo, H. 2021. Koronakriisin sosiaalinen velka. Miten pandemia vaikuttaa laaja-alaiseen hyvinvointiin? Impulsseja lokakuu 2021. Kalevi Sorsa- säätiön julkaisu. Verkossa saatavilla: https://sorsaoundation.fi/wp-content/uploads/KSS_Koronakriisin-sosiaalinen-velka_Web.pdf
- Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma. 2022. Tietotyö ja työkyky – tutkittua tietoa ja työpaikan keinoja aivokuorman hallintaan. Tietoa työkyvystä 1/2022. <https://www.varma.fi/globalassets/tyonantaja/raportti-tietotyo-ja-tyokyky-2022.pdf>
- Keski-Suomen Hyvinvoinnin Osaamiskeskittymä (KEHO). 2022. Pahoinvoinnin poistamisesta hyvinvoinnin tukemiseen – kuva. <https://kehofinland.fi/fi/>
- Keski-Suomen hyvinvointialue. 2023. Osallisuusohjelma 2023-2025. Viitattu 13.2.2023. https://hyvaks-julkaisu.tweb.fi/ktwebscr/pk_attn_tweb.htm?id=12535
- Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410> Viitattu 18.10.2022.
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523> . Viitattu 31.10.2022.
- Laki kotouttamisen edistämisestä 1386/2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L5P42> Viitattu 8.11.2022.
- Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta 618/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210618> viitattu 13.2.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> . Viitattu 25.10.2022.
- Lastensuojelun Keskusliitto. 2022. Lasten oikeuksien sopimus-sivusto (YK:n lasten oikeuksien sopimuksen suomalainen kuvaussivu). <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/> Viitattu 5.9.2022
- Majoinen, K. & Antila, A. 2017. Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa. Sisältö, mahdollisuudet ja haasteet. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja 12/2017. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- McCrea, R., Walton, A. & Leonard, R. 2015. Developing a model of community wellbeing and resilience in response to change. Social Indicators Research 129(1), 195 – 214. <http://dx.doi.org/10.1007/s11205-015-1099-y>
- Opetushallitus. 2020a. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ennakointituloksia tulevaisuuden koulutustarpeista. OPH:n raportit ja selvitykset 2020:6. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2035.pdf
- Opetushallitus/Leveälahti, S. 2020b. Ennakointituloksia ja taustatietoja koulutus- ja työvoiman kysyntä 2035-raporttiin (raportit ja selvitykset 2020:6). Työvoiman tarve vuosina 2017-2035. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ennakointituloksia_ja_tautatietoja_koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2035_raporttiin.pdf

- Parikka, S., Koskela, T., Ikonen, J., Kilpeläinen, H., Hedman, L., Koskinen, S. & Lounamaa, A. 2021. Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2020. Verkkojulkaisu: <https://www.terveytemme.fi/finsote/2020/elintavat.html> Viitattu 17.10.2022
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022. Kansallinen lapsistrategia. <https://stm.fi/lapsistrategia> Viitattu 5.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Näin Suomi juo. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomi-juo> . Viitattu 8.3.2023.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Hyvinvointikertomusten vähimmäistietosisältö. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/tieto-ja-toimintamallit/hyvinvointikertomusten-vahimmaistietosisalto> . Viitattu 11.10.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. Sotkanet- tilastohaku Äänekoski. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku> . 5.9. – 2.3.2023 useita eri hakuja.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022c. Järjestöt kunnassa-sivusto <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/jarjestot-kunnassa> sekä Järjestöpositiivisen kunnan kriteerit <https://thl.fi/documents/966696/1449811/J%C3%A4rjest%C3%B6positiivinen-kunta-on-hyvinvoinnin-voittaja.pdf-correctedByPAVE.pdf/02b72e6e-06c3-48c6-b10f-c92dca756eb7> . Luettu 22.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022d. Liikunnan edistäminen kunnassa - TEA 2022: Koulujen liikuntasalien harjoitusvuorojen maksut kasvussa suurissa kaupungeissa. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022102763492> . Viitattu 21.2.2023.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. HYTE-kerroin – kannustin kunnille. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille> Viitattu 13.2.2023.
- United Nations (Yhdistyneet Kansakunnat) 2022. United Nations Principles for older Persons. Ikääntyneitä henkilöitä koskevat periaatteet. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons> . Viitattu 28.10.2022
- Värinautit. 2023. Pidän huolta-kuva (kuva 9). <https://www.varinautit.fi/hyvinvointi/> Ladattu 1.3.2023.
- Yhdistyneet kansakunnat & Suomen valtio. 2022. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2 Viitattu 28.10.2022
- YLE. 2020. Liikaa juova ei olekaan stereotyyppinen keski-ikäinen mies Lapista – riskikuluttajien kärjessä työikäiset naiset. <https://yle.fi/a/3-11156742> . Viitattu 8.3.2023.
- YLE. 2023. Miten työnantaja voi puuttua alkoholinkäyttöön. Ylen uutisaamu 8.3.2023. <https://areena.yle.fi/1-63223930> . Viitattu 8.3.2023.
- Äänekosken kaupunginhallituksen pöytäkirja 25.4.2022. <https://web28.aanekoski.fi/dynasty10/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting&id=2022280>.
- Äänekosken kaupunki. 2017. Hyvinvointikertomus 2017-2020. <https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Hyvinvointikertomus2017-2020.pdf>
- Äänekosken kaupunki. 2018. Ikääntymispoliittinen ohjelma 2018-2022. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Liite_07_Ikaantymispoliittinen_ohjelma.pdf

- Äänekosken kaupunki. 2019a. Kotouttamisohjelma. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Liite_08_Kotouttamisohjelma.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2019b. Läsä – Äänekosken lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma vuosille 2020-2021. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Lasna_Aanekosken_kaupungin_lapsi_ja_nuorisopoliittinen_ohjelma_2020_2021.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2019c. Vammaispoliittinen ohjelma 2019-2022. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/vammaispoliittinen_ohjelma_2019-2022.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2022a. Kulttuuri- ja liikuntaohjelma 2022-2028. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Kulttuuri- ja liikuntaohjelma_2022-2028.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2022b. Nuorisovaltuuston esittelysivu. <https://www.aanekoski.fi/nuoret/palvelut-ja-toiminta/nuorisovaltuusto> Luettu 2.9.2022, viitattu 24.10.2022.
- Äänekosken kaupunki. 2022c. Opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelma 2022-2028. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Opetus- ja kasvatustoimialan_palveluohjelma_2022-2028.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2022d. Strategiat ja ohjelmat -sivusto. <https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat>. Luettu 5.9. – 2.3.2023 useasti, viitattu 18.10.2022
- Äänekosken kaupunki. 2022e. Työllisyysohjelma 2023-2024. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Tyollisyysohjelma_2023-2024.pdf
- Äänekosken kaupunki. 2022f. Vammaisneuvoston toimikausi ja kokoonpano. <https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/vammaisneuvosto> . Luettu 2.9.2022.
- Äänekosken kaupunki. 2022g. Vanhusneuvoston toimikausi ja kokoonpano. <https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/vanhusneuvosto> . Luettu 2.9.2022.
- Äänekosken kaupunkistrategia vuosille 2022-2028. <https://ilmio.aanekoski.fi/fi/strategia-pahkinankuoressa> ja siihen sisältyvä mittaristo <https://ilmio.aanekoski.fi/fi/ilmiomittari> . Luettu 5.9. – 17.10.2022 useasti, viitattu 17.10.2022 sekä 13.2.2023.
- Äänekosken kaupunki. 2023a. Laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelta 2017-2021 sekä vuosittainen raportti 2022. <https://www.hyvinvointikertomus.fi/preview/11995182817> & <https://www.hyvinvointikertomus.fi/preview/15955062594> Viitattu 13.3.2023.
- Äänekosken kaupunki. 2023b. Päätösten vaikutusten ennakoarviointimenettely Äänekosken kaupungissa. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/saannot-ja-ohjeet/Eva-menettelyn_ohjeet_ja_arviointilomake_2021-10-07.pdf Viitattu 13.3.2023
- Äänekosken kaupunki. 2023c. Kaupunkirakenneohjelma 2022-2028. https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Kaupunkirakenneohjelma_2022-2028.pdf Viitattu 24.3.2023.
- Äänekosken kaupunki. 2023d. Kotouttamisohjelma 2023- <https://www.aanekoski.fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-talous/strategia-ja-ohjelmat/Kotouttamisohjelma.pdf> Viitattu 24.3.2023.

Liite 1: Indikaattorilista

Taulukossa 1 listattujen hyvinvoinnin edistämistyön seurantaan käytettävien indikaattoreiden nimet indikaattorinumeron mukaisessa järjestyksessä (Lähde: sotkanet.fi).

Indikaattorin numero	Indikaattorin nimi & lyhyt kuvaus
189	Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta Indikaattori ilmaisee 15 - 24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15 - 24-vuotias työtön.
190	Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista Indikaattori ilmaisee ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuuden prosentteina kaikista lapsiasuntokunnista. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huonelukuun
234	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien 25 - 64-vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) pitkäaikaisasiakkaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana.
243	THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu (-2019) Indeksi kuvaa kuntien ja alueiden väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastaminen alueella on.
286	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
306	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee työkyvyttömyyseläkettä vuoden lopussa saaneiden 25 - 64-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
328	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokeneiden osuuden (%) peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaista ko. ikäluokassa, jotka vastasivat Kouluterveyskyselyn ko. kysymykseen.
329	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
337	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana kokeneiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
338	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

	Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
346	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana kokeneiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
347	Keskusteluvaikauksia vanhempien kanssa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
468	Ennakkoarvioinnin käyttö kunnan toiminnassa, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on tehty päätös ennakkoarvioinnin (EVA) käytöstä kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavien päätösten valmistelussa (esim. sukupuolivaikutukset, lapsivaikutukset, sosiaaliset vaikutukset, eri väestöryhmiin kohdistuvat vaikutukset, vaikutukset alueellisiin eroihin).
469	Turvallisuussuunnitelman perusteella on päätetty toimenpiteistä luottamushenkilöjohdossa, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on laadittu paikallinen turvallisuussuunnitelma (sisäinen turvallisuus) ja sen pohjalta on päätetty toimenpiteistä kunnanhallituksessa tai kunnanvaltuustossa.
470	Kunta on asettanut tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on määritetty toimenpiteitä ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi.
471	Ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavat peruskoulut, % peruskouluista Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden kouluista, joissa on yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintaohje päihteiden käytön ehkäisemisestä sekä oppilaiden ja henkilökunnan tupakkatuotteiden käyttöön puuttumiseksi koulun alueella.
484	Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat / 1 000 asukasta (2018-) Indikaattori ilmaisee yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa asuvien yksinäisten osuuden tuhatta asukasta kohti.
699	Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee kaikkien vuoden aikana 65 vuotta täyttäneille sattuneiden ja sairaalassa hoidettujen lonkkamurtumien (sivu- tai päädiagnoosi S72) lukumäärän prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
1514	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.

2451	75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavan ikäisten asuntokunnista Indikaattori ilmaisee 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokuntien osuuden prosentteina vastaavanikäisten asuntokunnista.
3071	Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista Indikaattori ilmaisee vaikeasti työllistyvien osuuden (%) 15 - 64-vuotiaasta väestöstä. Vaikeasti työllistetyt on suhteutettu vastaavanikäiseen väestöön, koska tässä ryhmässä on mukana myös henkilöitä, jotka eivät kuulu työvoimaan.
3076	Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, % Indikaattori kuvaa äänestysprosenttia kuntavaaleissa. Äänestysprosentti kertoo äänestäneiden osuuden äänioikeutetuista.
3093	Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden kaikkien huumausainerikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3094	Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee päihtymyksen vuoksi säilöön otettujen osuuden tuhatta asukasta kohti.
3113	Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten eli henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3114	Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3219	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17 - 24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
3232	Lihavuuden yleisyys (%) 2 - 6-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 2 - 6-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3234	Lihavuuden yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 7 - 12-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3235	Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 13 - 16-vuotiaiden ylipainoisten (ISO-BMI ≥ 25 kg/m ²) lasten/nuorten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3236	Lihavuuden yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 13 - 16-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten/nuorten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3262	Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

	Indikaattori ilmaisee vuoden aikana omaishoidon tukea saaneiden 75 vuotta täyttäneiden hoidettavien osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
3898	Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden liikennerikkomusten sekä liikenteen vaarantamisen osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3904	Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee koululounaan vähintään yhtenä päivänä kouluviikon aikana syömättä jättävien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3906	Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ind. 3906) Indikaattori ilmaisee painoindeksiin perustuen ylipainoisten peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3913	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuvien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3916	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3928	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuvien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3931	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3952	Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta Indikaattori ilmaisee vuoden aikana koti- ja vapaa-ajan tapaturmien vuoksi sairaanhoitoa saaneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta asukasta kohti.
3959	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaanhoitoa saaneiden 65 vuotta täyttäneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta vastaavanikäistä asukasta kohti.
3984	Indikaattori ilmaisee onko kunnalla jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kunnassa järjestettävää kulttuuriluotsi- tai kulttuurikaveritoimintaa tai muuta vastaavaa vapaaehtoistoimintaa. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
4094	Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä Indikaattori on pistemäärä asteikolla 0-100. Pistemäärä on terveydenedistämiseksi ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo.

	Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä kunnan toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa oletettuun hyvään käytäntöön.
4700	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4701	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4702	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4712	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4713	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4714	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4727	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4728	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4729	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4730	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4731	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

	Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4732	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4811	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4816	Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee yksinäiseksi itsensä tuntevien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4817	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai melko tai erittäin huonoksi kokevien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4822	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4831	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
4834	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuneiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4890	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden peruskoulun 4. ja 5. luokan oppilaiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
4956	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
4957	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.

4958	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
5097	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä.
5099	Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, % ulkomaalaisten työvoimasta Indikaattori ilmaisee ulkomaalaisten työnhakijoiden osuuden ulkomaalaisten työvoimasta (18 - 64-vuotiaat).
5145	Asukkaiden osallistumiskeinot kuvattu kunnan verkkosivuilla, % tiedot toimittaneista alueen kunnista Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joiden verkkosivuilla on kuntalaisten avoimesti tarkasteltavissa kuvaus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja -keinoista.
5309	Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa tarkastus on tehty kolmen vuoden sisällä.
5307	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori Indikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen työkyvyttömyyseläkettä vuoden lopussa saaneiden 25 - 64-vuotiaiden prosenttiosuudessa vastaavanikäisestä väestöstä.
5313	Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa seurataan oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää.
5316	Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit Indikaattori ilmaisee pistemäärän on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa on pitkät liikuntavälitunnit.
5317	Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.
5320	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarvointiin Indikaattori ilmaisee liikunnan edistämisestä vastaavien viranhaltijoiden osallistumisesta toimielinten vaikutusten ennakkoarvointiin. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5321	Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5327	Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

	Indikaattori ilmaisee järjestetäänkö kunnassa kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5335	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja Indikaattori ilmaisee hyödynnetäänkö kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä asukasraateja ja foorumeja. 0 pistettä: Ei. 100 pistettä: Kyllä
5362	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5363	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5364	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5368	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.
5369	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.
5370	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.